

Η ολική επαναφορά ενός γαλανόμαυρου ηγέτη

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού έχουμε επανειλημμένα τονίσει ότι ο ντόπιος φασισμός είναι μία πολύ σοβαρή υπόθεση για την άρχουσα τάξη για να αφήνεται στα χέρια αλλοπρόσαλλων παρακρατικών. Έχουμε πολλές φορές υποστηρίξει ότι ο φασισμός, έτσι όπως ήδη εξελίσσεται και όπως θα ξεδιπλωθεί το επόμενο διάστημα, είναι μία διαδικασία που ελέγχεται, οργανώνεται και καθοδηγείται από το κράτος και τους μηχανισμούς του. Οι υπηρεσίες των παρακρατικών μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες, παρόλα αυτά είναι οι πολιτικές ηγεσίες του κράτους εκπροσωπώντας τα συμφέροντα του ελληνικού καπιταλισμού που κινούν τα νήματα: δεν είναι η χρυσή αυγή που επιβάλλει την ατζέντα της στη νουδου, ούτε ότι η νουδου έχει ενσωματώσει την ατζέντα της χρυσής αυγής. Η νουδου έχει τη δικιά της ατζέντα που ζέχνει φασισμό.

Η ατζέντα αυτή προωθείται από την άρχουσα τάξη στην Ελλάδα, τη στιγμή που οι προηγούμενες στρατηγικές πολιτική διαχείρισης απαξιώνονται ραγδαία. Ήδη ένα σεβαστό κομμάτι του πολιτικού-στρατηγικού δυναμικού της μεταπολίτευσης έχει οδηγηθεί ή οδηγείται στην απόσυρση. Κάποιοι άλλοι πολιτικοί, αναθρεμμένοι στα παλαιότερα δεδομένα, προσπαθούν βεβιασμένα να δώσουν φασιστικά “διαπιστευτήρια” μπας και χωρέσουν κάπου στο νέο καθεστώς. Υπάρχουν όμως και κάποια “σταθερά χαρτιά” στα χέρια του ελληνικού καπιταλισμού. Μπορεί παλαιότερα να σπρώχθηκαν στο περιθώριο, τώρα όμως ήρθε η ώρα τους.

Μιλάμε για μία πολιτική τάση του ντόπιου κεφαλαίου που ήταν διαχρονικά εκθροική απέναντι σε πολλά από τα δεδομένα που δημιούργησε η μεταπολιτευτική συσσώρευση. Η τάση αυτή που πίστευε ότι κατά τη ρευστή για τα Βαλκάνια δεκαετία του '90 χάθηκαν πολύτιμες ευκαιρίες για το ελληνικό κράτος, το οποίο θα μπορούσε ακόμα και να επεκτείνει τα σύνορά του. Ότι η απομύζηση των μεταναστών μπορεί να προχωρήσει ακόμη περισσότερο. Ότι μία ακόμη πιο επιθετική, αλλά και επιδέξια, εξωτερική πολιτική είναι το κλειδί για την αναβάθμιση του ελληνικού κράτους διαμέσου της συμμετοχής του στους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Ότι ο ρόλος της αριστεράς έχει χρεοκοπήσει και ένα αστυνομικό κράτος σύγχρονου τύπου οφείλει να είναι ο εγγυητής της συσσώρευσης σε καιρό κρίσης. Ότι το πλέγμα των μηχανισμών του “βαθέος” ελληνικού κράτους μπορεί να κινητοποιηθεί και να συντονιστεί με την κρατική στρατηγική.

Είναι χρήσιμο από αυτή τη σκοπιά να θυμηθούμε ότι αυτή η φασιστική ατζέντα δεν είναι χθεσινή, αντίθετα έχει παρελθόν μέσα στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό. Έχουμε πλέον το πλεονέκτημα να μπορούμε να την εντοπίσουμε στην ιστορία των είκοσι προηγούμενων ετών. Δεν χρειάζεται καταρχήν να

χρησιμοποιήσουμε αφηρημένα σχήματα και θεωρήσεις: αρκεί να κοιτάξουμε την πολιτική βιογραφία του σημερινού πρωθυπουργού, εστιάζοντας στις δύο τελευταίες δεκαετίες. Από μόνη της η βιογραφία αυτή είναι ιδιαίτερα διδακτική.

Ο μύθος της κοινωνικής ανέλιξης είναι γερά ριζωμένος σε αυτή την κοινωνία και ως ένα βαθμό βασίζεται σε μία πραγματική προοπτική: διατηρεί ζωντανή την ελπίδα “αποκατάστασης” στους μηχανισμούς εξουσίας για το κάθε αδίστακτο κάθαρμα ανεξαρτήτως ταξικής προέλευσης. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η άρχουσα τάξη στην Ελλάδα “ανανεώνεται” εναλλάσσοντας συνεχώς τα πρόσωπα στην ιεραρχία της πολιτικής διαχείρισης. Η οικογένεια ή για να είμαστε πιο ακριβείς το “πολιτικό τζάκι” εξακολουθεί να δραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο: πολλά οικογενειακά ονόματα ανακυκλώνονται στην πυραμίδα του κρατικού μηχανισμού στην Ελλάδα ολόκληρο τον 20ο αιώνα. Ο πρωταγωνιστής μας δεν διαφεύγει αυτής της κοινότυπης διαδικασίας ανακύκλωσης.

Απόγονος του πολιτικού προσωπικού που στελέχωσε την επιβολή της ταξικής κυριαρχίας διά πυρός και σιδήρου στο ελληνικό κράτος: εγγονός και ανιψιός βουλευτών της δεξιάς του επεκτατισμού και του αντικομμουνισμού, δισεγγονος της Πηνελόπης Δέλτα που ύμνησε με απαράμιλλη διεισδυτικότητα τις εθνοκαθάρσεις των “μακεδονομάχων” του ελληνικού κράτους. Γόνος μιας τυπικής μεγαλοαστικής οικογένειας -ο μπαμπάς μεγαλογιατρός- η οποία στα οικογενειακά τραπέζια μετά το φουά γκρα και τη γλώσσα με σάλτσα μενιέρ, θα μπορούσε να συζητά για τις εμπορίες του έθνους και τις μελλοντικές του δυνατότητες, να ελεεινολογεί τους ανθέλληνες “κόκκινους” που τολμούν να εμφανίζονται στα πολιτικά πράγματα και να μέμφεται τις αντίπαλες πολιτικές φατρίες.

Ο μικρός μας πρωταγωνιστής όταν μεγάλωσε πήγε σχολείο στο Κολέγιο Αθηνών, του οποίου άλλωστε συνιδρυτής ήταν ο προπάππος του. Είναι προφανές ότι ο συγχρωτισμός με την πλέμπα των δημόσιων σχολείων δεν ήταν ανεκτός, ενώ το Κολέγιο είναι ο προθάλαμος για τις σπουδές στις ΗΠΑ, στα Χάρβαρντ και στα Γέιλ και τελικά στα μεγαλεία. Το Κολέγιο ούτως ή άλλως ήταν ο τόπος όπου εκπαιδευόταν η ανφάν γκατέ, τα τέκνα της μεγαλοαστικής τάξης, και κατά συνέπεια είχε μία παράδοση στο να τους εμψυξεί τις αντίστοιχες αξίες του αστικού διαφωτισμού.¹ Ο νεαρός Αντωνάκης προοριζόταν για σπουδές -που αλλού παρά- στη μακρινή Αμερική, εκεί όπου εκπαιδεύεται η αριστοκρατική ιντελιγκέντσια, η οποία στη συνέχεια θα στελεχωσει τα υψηλότερα κλιμάκια της ελληνικής κοινωνίας. Το 1969 αναχωρεί λοιπόν για τις ΗΠΑ, ενώ στην “πατρίδα” οι παλιοί ταγματασφαλίτες και όλο το ελληνικό “βαθύ

κράτος” έχουν κηρύξει την “επανάσταση” του παλαιού ελληνικού φασισμού. Οι ταγματασφαλίτες ανέλαβαν τη διάσωση του χαφιέδικου αστυνομικού μετεμφυλιακού κράτους, τη διά ροπάλου δημιουργία των όποιων προϋποθέσεων για καπιταλιστική συσσώρευση και βέβαια τον χειρισμό του “ευαίσθητου εθνικά” θέματος της Κύπρου, η οποία εντωμεταξύ βρισκόταν σε αναβρασμό.

Η μόρφωση, όμως, προηγείται κι έτσι ο μικρός μας ήρωας πήγε να γίνει γιατρός. Δυστυχώς πολύ σύντομα έγινε φανερό ότι δεν την πάει πολύ την ιατρική και έτσι το γύρισε στην “ασφάλεια” των οικονομικών: ό,τι και να κάνει κάποιος στα ανώτερα στρώματα της κοινωνικής πυραμίδας, τα “οικονομικά” μετράνε. Εκεί γνώρισε και άλλους γόνους αστών της Ελλάδας ακόμη κι έναν απόγονο της αντίπαλης πολιτικής φατρίας που λεγόταν Γιωργάκης. Όντας μακριά από το επίκεντρο των εξελίξεων και αντιλαμβανόμενοι τα κοινά συμφέροντα της τάξης τους, οι δύο μελλοντικοί ηγέτες -Γιωργάκης και Αντωνάκης- τα πήγαιναν μια χαρά. Κολητάρια δεν έγιναν πάντως. Με τα πολλά με τα λίγα, ο ήρωάς μας έκανε και το διδακτορικό του με θέμα “πολυεθνικές εταιρίες και κράτος”, έτσι ώστε να πάρει μια εικόνα των κανόνων του παιχνιδιού: πώς μοιράζονται τα κέρδη και η εξουσία. Θεωρητικά, βέβαια, γιατί η κατάσταση στην Ελλάδα ήταν κάπως διαφορετική...

Όταν, λοιπόν, επέστρεψε διπλωματούχος στην Αθήνα το 1976 εντάχθηκε -που αλλού;- στο κόμμα του “εθνάρχη” Καραμανλή που επεδίωκε μία μεγάλη αλλαγή στα πολιτικά πράγματα της Ελλάδας. Οι συνταγματάρχες ήταν πλέον στη φυλακή, η μισή Κύπρος είχε χαθεί πια για το ελληνικό κράτος, το κοινωνικό κομμάτι που τους υποστήριζε βρισκόταν στο πολιτικό περιθώριο (αν και παρέμεινε ενεργό σε κάποιους από τους “σκοτεινούς” μηχανισμούς του κράτους). Το ΚΚΕ ήταν πια νόμιμο και ο μέγιστος των ντόπιων δημαγωγών, ο μπαμπάς του Γιωργάκη, φορώντας ζιβάγκο, εξαπέλυε γελοίους μύδρους εναντίον των αμερικανών και του ΝΑΤΟ προτάσσοντας μία ψευδινή γραφή “εθνική ανεξαρτησία”. Ο ήρωάς μας που δεν ήταν και βλάκας, σε σύγκριση μάλιστα με πολλούς από τους ομόσταβλους του, κατάλαβε ότι το παιχνίδι έχει πια αλλάξει: η νουδου μέσα σε ένα εκρηκτικό κοινωνικό σκηνικό αμέσως μετά την πτώση της χούντας, προσπαθούσε να ενσωματώσει την αριστερά στο σύστημα έτσι ώστε να μετατραπεί σε δυναμικό παράγοντα της “εθνικής” συσσώρευσης. Να κάνει, δηλαδή, αυτό που σε άλλα κράτη είχε γίνει δεκαετίες πριν. Δυστυχώς, αντιμετώπιζε προβλήματα...

Σε ηλικία μόλις 26 ετών, το 1977, ο πρωταγωνιστής μας έγινε ο νεότερος βουλευτής στην ιστορία του ελληνικού κράτους, το οποίο διαχρονικά κυβερνιόταν από δεινόσαυρους. Εκλέχτηκε σε έναν νομό της

Ένας εκκολαπτόμενος ηγέτης σε δεύτερο πλάνο. Αρχές δεκαετίας του '80.

Ξανά χαμόγελα, αλλά χωρίς Μητσοτάκη...

Μιλόσεβιτς, Σαμαράς και Ακατανόμαστος. Χαμόγελα, χαμόγελα, χαμόγελα. Όταν οι "δουλειές" στα Βαλκάνια πάνε καλά.

Ο κοινωνικός ιμπεριαλισμός σε παράκρουση, 14/02/1992.

Πελοποννήσου από όπου καταγόταν και στον οποίο δεν πάταγε ποτέ, παρά μόνο για ατομική αναψυχή. Αυτό, βέβαια, ποτέ δεν ήταν πρόβλημα για το ελληνικό κράτος της προσόδου, σημασία έχουν τα κονέ με τα κέντρα των αποφάσεων της Αθήνας έτσι ώστε να επιτευχθεί για τους ψηφοφόρους ένα καλό "πλάσισμα" στις ιεραρχίες, τα προνόμια και τις "δουλειές" γύρω από το κράτος. Η δουλειά του βουλευτή της επαρχίας στην Ελλάδα δεν είναι τα προβλήματα του νομού, αυτά λέγονται μόνο για να τ' ακούνε οι μαλάκες και τα πρόβατα. Σημασία έχει να καβαντζώνονται τα "παιδιά". Αυτό το μάθημα το έμαθε πολύ καλά ο πρωταγωνιστής μας, αν και δεν διδάσκεται στο Χάρβαρντ. Τέτοια μαθήματα διδάσκονται μόνο σε περιοχές σαν την Καλαμάτα.

Και εδώ που τα λέμε, όντως η Καλαμάτα είναι ένα μεγάλο σχολείο. Αν σκαλίσεις λίγο το παρελθόν της, μπορείς να κατανοήσεις πολλά για την ιστορία των ταξικών αντιθέσεων στην Ελλάδα και τις κορυφαίες στιγμές αυτών των συγκρούσεων τη δεκαετία του '40, τον Εμφύλιο, τους ταγματασφαλίτες, τον "κομμουνιστικό κίνδυνο" και τελικά το πώς έφτασε το ελληνικό κράτος στη μεταπολίτευση. Και ο ανερχόμενος ηγέτης μας πρέπει να έμαθε καλά αυτή την ιστορία. Κι έτσι κάθε φορά που πήγαινε στην Καλαμάτα, πλήθος "λαού" που πολέμησε τον "κομμουνιστικό κίνδυνο" τον επευφημούσε. Άλλωστε, εκτός από το λάδι της η περιοχή φημιζόταν για την παραγωγή ταγμασφαλιτών. Έτσι, μερικά χρόνια αργότερα, το 1982, ο νεαρός βουλευτής μας έσπευσε να βγάλει επίσημη ανακοίνωση στην οποία ανέφερε ότι θα συμμετάσχει στο ετήσιο μνημόσυνο που πραγματοποιείται στην Πηγάδα του Μελιγαλά στη μνήμη των "σφαγιασθέντων" από τους "αναρχοεαμοκομμουνιστοσυμμορίτες". Μέχρι το 1981, το "μνημόσυνο" ήταν υπό την αιγίδα του κράτους, πράγμα το οποίο κατάργησε το ΠΑΣΟΚ στα πλαίσια της "εθνικής συμφιλίωσης". Θα μπορούσε κανείς λοιπόν να κατανοήσει το συμβολικό νόημα της επίσημης συμμετοχής του νεαρού μεσοσήγιου βουλευτή στην Πηγάδα: έκλεινε το ματάκι του πονηρά στους παλιούς χουντικούς και φασίστες που βρέθηκαν για πρώτη φορά τόσο περιθωριοποιημένοι, ενώ την ίδια στιγμή αναγνωριζόταν η εαμική αντίσταση.

Όταν ο "πράσινος ήλιος" του ΠΑΣΟΚ ανέτειλε στην εξουσία και σύσσωμη η αριστερά και η δεξιά αποτέλεσαν τους εγγυητές της συσώρευσης στην Ελλάδα, εδώ που τα λέμε τα πράγματα για την παραδοσιακή δεξιά ήταν δύσκολα. Οι αριστεροί διορίστηκαν στο δημόσιο και πιάνανε παντού τα πόστα, τα πανεπιστήμια ήταν ήδη γεμάτα κομμουνιστές κάθε είδους, η "εθνική αντίσταση" των αριστερών αναγνωρίστηκε, η κυρίαρχη ιδεολογία συνολικά αναμορφωνόταν από τη "γενιά του Πολυτεχνείου". Η διακυ-

βέρνηση του ΠΑΣΟΚ στη δεκαετία του '80 σήμανε τη δημιουργία μιας νέας "εθνικής ιδεολογίας", αριστερής προέλευσης, που εξωραΐζε τις ταξικές αντιθέσεις στο όνομα αφηρημένων εξωτερικών απειλών, διατηρώντας παράλληλα και επεκτείνοντας τη σημασία και την ισχύ των μικροαστικών στρωμάτων, ενώ η αριστερά αναλάμβανε τον ρόλο της μεσολάβησης και άμβλυνσης των ταξικών αντιθέσεων.

Οι κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού αναδιατάχθηκαν και κάπως έτσι όφειλε να μετασηματιστεί και το κόμμα της παραδοσιακής δεξιάς, αν ήθελε πλέον να κατοχυρώσει ένα σοβαρό μερίδιο από τη νομή της εξουσίας. Ο εκκολαπτόμενος ηγέτης μας βρισκόταν σταθερά στο πλευρό του Αβέρωφ, προέδρου της νομού το πρώτο μισό της δεκαετίας του '80, παλιού συντηρητικού και φιλοχουντικού, περιμένοντας υπομονετικά τη σταδιακή ανέλιξη του στην ιεραρχία του κόμματος, χτίζοντας τις συμμαχίες του, μαθαίνοντας ότι εκπροσωπεί συμφέροντα και μηχανισμούς, αντιμετωπίζοντας χωρίς ψευδαισθήσεις την πραγματικότητα του ελληνικού καπιταλισμού του οποίου ήθελε να γίνει άξιος διαχειριστής. Σε ένα πράγμα όλοι συμφωνούσαν στη νομού: αυτός ο νεαρός κάποια στιγμή θα έφτανε ψηλά.

Την ίδια στιγμή, η νεολαία του κόμματος -η ΟΝΝΕΔ- άρχισε να οργανώνεται έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει την κυριαρχία της αριστεράς στα πανεπιστήμια. Ιδιαίτερα χρήσιμη από αυτή την άποψη ήταν η συγκρότηση διαφόρων "ομάδων κρούσης" που στόχο είχαν να πραγματοποιούν επιθέσεις εναντίον αριστερών. Εποχή άφησε το σύνθημα "Ζήτωσαν οι Χίτες, οι ταγματασφαλίτες, ζήτω η ΟΝΝΕΔ και οι ΔΑΠίτες" που φώναζαν τότε στα αμφιθέατρα σε απάντηση του "ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-Μελιγαλάς". Είναι ασφαλής πιστεύουμε η υπόθεση ότι το σύνθημα αυτό πέρασε από τα χείλη του εκκολαπτόμενου ηγέτη. Ούτως ή άλλως είναι σαν να επευφημεί τους απογόνους πολλών από τους ψηφοφόρους του. Όλες οι παρακρατικού τύπου κινήσεις τον έβρισκαν ιδιαίτερα σύμφωνο, αρκεί να τηρούνταν η δέουσα διακριτικότητα και ευελιξία που χαρακτηρίζουν αυτές τις "δουλειές". Ως ενεργός οννεδίτης πάντα ήταν υπέρ των δυναμικών "λύσεων" εναντίον των "εχθρών" της τάξης και της ασφάλειας: αυτό δεν το έκρυψε ποτέ. Πολλοί παλιοί καλαματιανοί θα τον θυμούνται τη δεκαετία του '80 να είναι ο επικεφαλής τραμπούκικων ομάδων που εμπνεύστηκε ο μέντοράς του, ο Αβέρωφ. Τέτοιου είδους ομάδες δρούσαν σποραδικά σε διάφορες πόλεις προσπαθώντας να τρομοκρατήσουν τους "εχθρούς του έθνους".² Αλλά το ξαναείπαμε, οι εποχές ήταν δύσκολες για αντικομμουνιστές, για γνήσιους "πατριώτες", για αυτούς που ονειρεύονται μια "Μεγάλη Ελλάδα", για όσους τέλος πάντων επέμεναν σε μία μοντέρνα εκδοχή του "πατρίς, θρησκεία, οικογένεια".

Η ευκαιρία για τον βουλευτή μας, που πλέον δεν ήταν "νεαρός" και κόντευε τα σαράντα, ήρθε το 1989. Σε μία στιγμή αναταράξεων για το πολιτικό σύστημα και τη ντόπια αστική τάξη που προκλήθηκαν και από το γεγονός ότι το ελληνικό κράτος βρέθηκε στο χείλος της χρεοκοπίας. Χρεοκοπία όχι μόνο οικονομική, αλλά και χρεοκοπία του πολιτικού προσωπικού της ντόπιας αστικής τάξης και τελικά των κατευθύνσεων που θα έπρεπε να ακολουθήσει ο ελληνικός καπιταλισμός. Στην επίσημη ιστορία η περίοδος εκείνη έχει καταγραφεί ως το "βρώμικο '89" που συμπεριλάμβανε το "σκάνδαλο Κοσκωτά", τις μίζες για τις κρατικές προμήθειες οπλικών συστημάτων, αλλά και για τη νέα ψηφιακή υποδομή του ΟΤΕ. Η προσπάθεια να "αποκαθλωθούν" οι παραδοσιακές οικογένειες και να ρυθμιστεί ο τρόπος που θα μοιράζεται το μαύρο χρήμα των δημόσιων προμηθειών, μέσα από έναν πόλεμο ανάμεσα στις πολιτικές φατρίες του ελληνικού κράτους, τελικά -όπως εκ των υστέρων γνωρίζουμε- απέτυχε, αλλά μόνο εν μέρει: οι "παραδοσιακές οικογένειες" δεν θα αποκαθλωθούν, αλλά πλέον η πολιτική διαχείριση θα λειτουργεί πιο αποκεντρωμένα και μία σειρά από μηχανισμούς του κράτους θα κάνουν το δικό τους "κουμάντο".

Και κάπως έτσι, ο ανερχόμενος βουλευτής μετατράπηκε σε υπουργό και στις δύο ενδιάμεσες κυβερνήσεις. Υπουργός Οικονομικών στην αριστεροδεξιά κυβέρνηση Τζαννετάκη, στην οποία να σημειώσουμε ότι η ελληνική αριστερά επεδίωξε την ιδιαίτερη συμμετοχή της στη νέα "μοιρασιά" του κράτους. Και τελικά υπουργός Εξωτερικών από τον Νοέμβριο του '89, όταν και ξεκινά η σχετικά σύντομη αλλά ιδιαίτερα καρποφόρα εποχή της ισχύος του. Στις αρχές του 1990 η νομού κερδίζει τις εκλογές και με οριακή πλειοψηφία σχηματίζει κυβέρνηση ύστερα από μία δεκαετία κυριαρχίας της πασοκικής δημαγωγίας. Ο Σαμαράς χτίζει την παντοδυναμία του και παραμένει αμετακίνητος στην καρέκλα του υπουργείου Εξωτερικών, ενώ οι διεθνείς συγκυρίες έχουν μεταβληθεί ριζικά.

Βρισκόμαστε πλέον σε ένα εντελώς νέο πλανητικό περιβάλλον, το οποίο κομίζει νέες καινοφανείς προκλήσεις για τον ελληνικό καπιταλισμό. Και εδώ είναι που ο νέος υπουργός Εξωτερικών θα αφήσει τα διαπιστευτήριά του. Τη διετία 1989-1991 καταρρέουν το ένα μετά το άλλο τα καθεστώτα του ανατολικού μπλοκ και οι κοινωνίες τους μετατρέπονται σε ερήμους, καθώς δεκάδες εκατομμύρια προλετάριοι υφίστανται μία βίαιη και ισοπεδωτική υποτίμηση. Ταυτόχρονα οι γεωπολιτικές ισορροπίες πενήντα ετών διαλύονται, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός ρευστού σκηνικού διακρατικών ανταγωνισμών. Τα σάλια των δυτικών αφεντικών κάθε είδους τρέχουν ποτάμι:

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΕΙΣ

ΚΑΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΔΩ.

Όλοι οι άνθρωποι του Ομίλου Εταιρειών
ΒΑΛΚΑΝ ΕΞΠΟΡΤ
ενώνουμε τη φωνή μας στο σημερινό
Συλλαλητήριο που οργανώνει ο Δήμος Θεσσαλονίκης.
Για τη Θεσσαλονίκη. Για τη Μακεδονία.
Για την Ελλάδα.
Οι Μακεδόνες είμαστε εμείς. Και είμαστε εδώ.

ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΒΑΛΚΑΝ ΕΞΠΟΡΤ

Ολοσέλιδη πατριωτική καταχώρηση στην
εφημερίδα Μακεδονία του ομίλου εται-
ριών Βαλκάν Εξπอร์ต το 1992.
Δεν αφήνει καμία υπόνοια για παρεξηγή-
σεις: “είμαστε εδώ”.

Ο Διονύσιος Σαθθόπουλος παρών στο χώρο του συλλαλητηρίου με μια απυαία στο χέρι...

Τσολιαδάκι της α' δημοτικού λίγο πριν πει το
εθνεγερτικό ποίημα.

Η αριστερά του εθνικού κορμού.

Οι πολιτικοί διαχειριστές του ελληνικού κεφαλαίου συσκέπτονται το
1992 για μία “εθνική” συναίνεση στο “μακεδονικό”. Τρεις δεινόσαυ-
ροι, δύο κυρίες και ο κύριος Σαμαράς, ο υπουργός των Εξωτερικών,
που είναι ακόμη χαμογελαστός. Λίγη ώρα αργότερα θα αποπεμφθεί α-
πό την κυβέρνηση...

οι στρατηγικές απαλλοτρίωσης, συσσώρευσης και
ληηλασίας του πρώην ανατολικού μπλοκ βρίσκονται
σε παροξυσμό. Ένα σεβαστό κομμάτι των νέων
“παρθένων” εδαφών βρίσκεται στα Βαλκάνια, δηλα-
δή στο δυνητικό πεδίο δράσης του ελληνικού ιμπε-
ριαλισμού, και για την επόμενη πενταετία αυτή η πε-
ριοχή θα αποκτήσει κορυφαίο ενδιαφέρον για τα
ντόπια αφεντικά: το ελληνικό κράτος συγκρότησε ύ-
στερα από δεκαετίες μία σχετικά αυτόνομη επεκτα-
τική στρατηγική στα Βαλκάνια. “Σχετικά” αυτόνομη,
γιατί δεν ήταν βέβαια ο μοναδικός ή ο δυνατότερος
“παίκτης” της περιοχής. Και μία συμμαχία για να πα-
τήσει κανείς πόδι στην περιοχή, ήταν απαραίτητη. Η
συμμαχία αυτή συγκροτήθηκε γύρω από τους σέρ-
βους φασίστες του Μιλόσεβιτς, του Μλάντιτς και του
Κάρατζιτς. Ο σέρβικος φασισμός υπό τη σημαία της
“Μεγάλης Σερβίας” επιδόθηκε καθ' όλη τη δεκαετία
του '90 σε μία εθνοκάθαρση άνευ προηγουμένου
στην μεταπολεμική Ευρώπη, σφάζοντας δεκάδες χι-
λιάδες βόσνιους, κοσοβάρους και με αποκορύφωμα
τη σφαγή στη Σρεμπρένιτσα τον Ιούλιο του 1995. Στο
έργο αυτό είχε ως βασικό σύμμαχο και συνεργάτη
στην περιοχή το ελληνικό κράτος με τον εθνικό κορ-
μό του, ο οποίος και βούτηξε τα χεράκια του μέσα
στο αίμα χιλιάδων μουσουλμάνων βαλκάνιων προλε-
τάρων. Αυτή ήταν και η πρώτη πράξη, η οποία έδει-
ξε τις διαθέσεις του νέου κανιβαλικού ελληνικού “ε-
θνικού κορμού”. Είναι προφανές ότι μέσα σε τέτοιες
συνθήκες ο ρόλος ενός υπουργού Εξωτερικών είναι
κρίσιμος. Και πράγματι ο ηγέτης μας ήταν ιδιαίτερα
δραστήριος ως προνομιακός συνομιλητής των σέρ-
βων φασιστών όσο καιρό ήταν υπουργός Εξωτερι-
κών, αλλά και ως προβεβλημένος φίλος, ως νεότευ-
κτος κομματάρχης της ΠΟΛ. ΑΝ. Παρείχε κάθε εί-
δους υποστήριξη: υλική, διπλωματική, ηθική, ιδεολο-
γική. Έβαλε και αυτός το λιθαράκι του ώστε οι σέρ-
βοι φασίστες από καθάρματα-δοιοφόνοι να μετα-
τραπούν -στην Ελλάδα και μόνο- σε ήρωες.

Για τον ελληνικό ιμπεριαλισμό το κύριο διακύβευμα
στα Βαλκάνια ήταν το νεοσύστατο κράτος της Μακε-
δονίας, καθώς και η λεγόμενη “Βόρεια Ήπειρος”. Και
μέσα σε ένα τόσο ρευστό περιβάλλον οι ιδέες που
πέσανε στο τραπέζι των συνομιλιών της ελληνοσερβι-
κής φιλίας περιελάμβαναν τη διάλυση και το μοίρα-
σμα του κράτους της Μακεδονίας: “σύνορα με τη
Σερβία”, κραύγαζαν οι ντόπιοι φασίστες.³ Περιελάμ-
βαναν και διάφορες στρατηγικές για την υπονόμευση
της σταθερότητας του αλβανικού κράτους. Ο κύριος
Σαμαράς, υπουργός Εξωτερικών, αποτέλεσε έναν από
τους σημαντικούς πολιτικούς παράγοντες που προώ-

θησαν τη φασιστική, ιμπεριαλιστική στρατηγική που
θα συνοδεύει από τις αρχές της δεκαετίας του '90 το
“ζήτημα της Μακεδονίας και της Βόρειας Ήπειρου”.
Η στρατηγική αυτή περιελάμβανε την κινητοποίηση
όλων των μηχανισμών του κράτους προς τον σκοπό
της ιμπεριαλιστικής επέκτασης στα Βαλκάνια και κυρί-
ως αυτού που λέγεται “βαθύ κράτος”. Παπάδες, μυ-
στικές υπηρεσίες, φασίστες, μεσάζοντες-λαθρέμπο-
ροι με γνώση γύρω από τα Βαλκάνια, οργανωμένο έ-
γκλημα, δημοσιογράφοι, ιστορικοί και κάθε είδους
παλιοί και νεοστρατολογημένοι πρακτορίσκοι έπρεπε
να μετατραπούν σε “μακεδονομάχους”: ο καθένας
στο πόστο του και κάνοντας τη δουλειά του. Ο κύ-
ριος υπουργός Εξωτερικών χρεώθηκε την οργάνωση
της “υπόγειας” κρατικής στρατηγικής, της οποίας ο
ρόλος θα αποδεικνυόταν κείριος κατά την πρώτη πε-
νταετία της δεκαετίας του '90. Συγκεκριμένα, οργανώ-
θηκαν τα υπόγεια δίκτυα κατασκοπείας, προβοκά-
τσιας και παρεμβατισμού όπως και τα αντίστοιχα τμή-
ματα ιδεολογικής προπαγάνδας και αφύπνισης. Ενερ-
γοποιήθηκαν οι ελληνικές μειονοτικές οργανώσεις
στη “Βόρεια Ήπειρο” και ενισχύθηκαν τα επιτελεία
της ΕΥΠ ενάντια στην τουρκική μειονότητα της Θρά-
κης. Και βέβαια συγκροτήθηκαν τα δίκτυα του παρά-
νομου κεφαλαίου, το οποίο ξεκινούσε έναν νέο μεγά-
λο κύκλο συσσώρευσης που άπλωνε τα πλοκάμια του
σε εκτεταμένους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Ο
παντοδύναμος υπουργός ήταν ακούρατος: τότε πε-
ριόδευε στη Νότια Αλβανία, τότε στο Βελιγράδι, πό-
τε στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες εκτοξεύοντας με
κάθε ευκαιρία πύρινους λόγους που εξίταραν τα αλα-
λάζοντα πατριωτικά πλήθη.

Επειδή βέβαια οι παρακρατικοί, οι πράκτορες και
οι μαφιόζοι δεν δουλεύουν τζάμπα, ο κύριος υ-
πουργός και οι συνεργάτες του κυκλοφορούσαν με
κάτι μαύρες σακούλες: από αυτές τις μεγάλες για τα
σκουπίδια. Οι σακούλες όμως δεν είχαν μέσα
σκουπίδια, αλλά πεντοχιλιάρια: εκείνα τα παλιά -για
όσους δεν τα θυμούνται- χαρτονομίσματα με τον
Κολοκοτρώνη φάτσα-κάρτα. Τα περιβόητα μυστικά
κονδύλια του υπουργείου Εξωτερικών είναι κρατικό
χρήμα που πιστώνεται στο υπουργείο χωρίς κανείς
να δίνει λογαριασμό πού πάνε τα λεφτά. Ενώ λοιπόν
το 1990 δαπανήθηκαν 2 δις δραχμές γι' αυτό τον
σκοπό, το 1991 έφτασαν τα πέντε δις, ενώ το 1992
έφτασαν τα 7,5 δις. Η υπόθεση αυτή έγινε γνωστή
με αφορμή τις καταγγελίες για ανεξέλεγκτο χρημα-
τισμό δημοσιογράφων με μετρητά από τις μαύρες
σακούλες.⁴ Το δημοσιογραφικό επάγγελμα, καθώς
διευρυνόταν σε μέγεθος λόγω της “απελευθέρω-

σης” της ραδιοτηλεόρασης από τον κρατικό έλε-
χο, μετατράπηκε σε ένα πεδίο στρατολόγησης έμ-
μισθων προπαγανδιστών της κρατικής στρατηγικής.
Δεν χρειάζεται βέβαια να είναι κανείς φωστήρας
του πνεύματος για να εντοπίσει κάποιους από τους
πολύ εύλογους δέκτες του “μαύρου” κρατικού χρή-
ματος. Για να συντονιστούν οι “κεραίες” και ένα ε-
κατομμύριο “μακεδονομάχοι” να βρεθούν στους
δρόμους της Θεσσαλονίκης τον Φλεβάρη του '92,
σε μία επίδειξη κοινωνικού ιμπεριαλισμού, απαιτεί-
ται συστηματική προπαγανδιστική δουλειά και ταυ-
τόχρονα συνολικός έλεγχος της κατάστασης.

Καθώς όμως ο πυρετός του εθνικού κορμού άρχι-
σε να κορυφώνεται, έγινε φανερό η πόλωση ανάμε-
σα σε δύο παράλληλα αλλά εν μέρει αντιφατικά σχέ-
δια. Η милитарιστική και η οικονομική -περισσότερο
ρεαλιστική- διείσδυση δεν ήταν από ενός σημείου
και έπεται συμβατές πολιτικές και η πατριωτική πα-
ράκρουση από το πόπολο είχε παραπάει. Το “επίση-
μο” ψήφισμα του φασιστοσυλλαλητηρίου στη Θεσ-
σαλονίκη μάς πληροφορεί:

*Καλείται η κυβέρνηση να σταθεί στο πνεύμα και
στο μήνυμα του ψηφίσματος και του σημερινού
συλλαλητηρίου. Ο λαός της Μακεδονίας και της
Θεσσαλονίκης ζητεί από τον υπουργό των Εξωτε-
ρικών να συνεχίσει αγωνιζόμενος και να μην δε-
χθεί την αναγνώριση.*

Η κυβέρνηση δηλαδή πρέπει να “σταθεί στο πνεύμα
του ψηφίσματος”, ενώ ο υπουργός των Εξωτερικών
“αγωνίζεται”. Από τη μία πλευρά οι τράπεζες και από
την άλλη τα κανόνια. Και ο “λαός” θέλει κανόνια...

Μ' αυτά και μ' αυτά, τα μυαλά του κυρίου υπουρ-
γού Εξωτερικών μέσα στον παροξυσμό της παντο-
δυναμίας του πήραν αέρα. Οι ηγεμονικές του τάσεις,
οι “υπόγειες” διασυνδέσεις του με διάσπαρτα κέ-
ντρα εξουσίας, η ιμπεριαλιστική δημαγωγία του, τον
μετέτρεψαν σε “κόκκινο πανί” για τις ανταγωνιστι-
κές πολιτικές φατρίες στο κόμμα του, αλλά και γενι-
κότερα. Έτσι ο ανερχόμενος ηγέτης αρχικά αποκα-
θλώνεται τον Απρίλη του '92, στη συνέχεια τον Ιού-
νιο δημιουργεί νέο δικό του κόμμα, την ΠΟΛ. ΑΝ,
ενώ τον Σεπτέμβρη δύο βουλευτές της νουδου προ-
σχωρούν στην Πολιτική Άνοιξη ρίχνοντας την κυ-
βέρνηση Μητσοτάκη. Το κόμμα του κατακτά ένα μι-
κρό ποσοστό στην επόμενη Βουλή και σταδιακά ο-
δηγείται στην αφάνεια.

Τα πράγματα, βέβαια, έχουν αλλάξει. Οι βλέψεις
πλέον του ελληνικού ιμπεριαλισμού στρέφονται
“προς ανατολάς”, στα Βαλκάνια απομένει μόνο το

Τυπικός τεχνοκράτης προβάλλει τη ρεαλιστική ελληνική πολιτική το 1994...

Τι σχέση μπορεί να έχει μία συνέντευξη τύπου της Β' Πανελλαδικής, ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος το 1978; Τέρμα αριστερά στο πάνελ βρίσκεται ο σημερινός γαλανόμαυρος σύμβουλος του κυρίου πρωθυπουργού και προβεβλημένο στέλεχος του "Δικτύου 21". Κάτι σαν να μην του αρέσει. Τον βρήκε τελικά τον δρόμο του...

Ο Σαμαράς επισκέπτεται χωριό της Νότιας Αλβανίας, 1992.

Με σκυμμένα τα κεφάλια όταν πλέον είναι υπό απόσυρση. Σαμαράς με βουλευτές της ΠΟΛ.ΑΝ στα τέλη της δεκαετίας του '90.

και καιρός. Γι' αυτό τον λόγο, άλλωστε, ο τέως πρωθυπουργός Γιωργάκης πήγε το 2010 στο Καστελόριζο και με ύφος μπλαζέ διακήρυξε στο έθνος: "μάγκες, τον ήπιαμε: η μόνη διέξοδος είναι να καβαντζώσουμε όσες περισσότερες θάλασσες γύρω από το οικόπεδό μας". Η στρατηγική του ιμπεριαλισμού και των γεωστρατηγικών προσόδων για μία ακόμη φορά παρέμεινε η μοναδική διέξοδος για το χειμαζόμενο ελληνικό κράτος.

Σύντομα έγινε σαφές ότι ο Γιωργάκης δεν είναι ικανός να προωθήσει τις επιταχυνόμενα βίαιες αλλαγές που απαιτούνται, έτσι ώστε ο ελληνικός καπιταλισμός να αντιμετωπίσει τις νέες συνθήκες και αποφάσισε να επιστρέψει στο Χάρβαρντ. Η λύση "πολιτική διαχείριση από τραπεζίτη" έκανε τη δουλειά που έπρεπε να κάνει: τη "συντεταγμένη πτώχευση", το γνωστό "κούρεμα", και έδωσε τη σκυτάλη για τη συνέχεια. Μετά από μία σύντομη περίοδο πολιτικής αστάθειας επιστρέψαμε στο πρόσωπο και στους μηχανισμούς, με τα οποία ξεκινήσαμε το άρθρο: η ολική επαναφορά του κυρίου Σαμαρά, των συμφερόντων και της στρατηγικής που εκπροσωπεί εδώ και πολλά χρόνια.

Πού τον είχαμε αφήσει; Στις εκλογές του 2000 βρέθηκε εκτός νουδου, λόγω της γνωστής κόντρας με την οικογένεια Μητσοτάκη. Το 2004, δειλά-δειλά επανέρχεται στη νουδου ως ευρωβουλευτής, το 2007 βγαίνει βουλευτής Μεσσηνίας και το 2009 γίνεται υπουργός Πολιτισμού. Πλήθος οπαδών του τον περιμένουν και τον επευφημούν, καθώς ανεβαίνει τα σκαλιά του υπουργείου. Τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς εκλέγεται πρόεδρος της νουδου: η εκδίκαση της ιστορίας. Πώς κατάφερε ο μεγάλος ηγέτης μας από εκεί που είχε εκδιωχθεί για "προδοσία", ρίχνοντας μια κυβέρνηση της νουδου, να επανέλθει και μάλιστα να γίνει και πρόεδρος; Πώς κατάφερε να κερδίσει και να ελέγξει έναν κομματικό μηχανισμό σε κρίση που αναζητούσε επειγόντως μία φιγούρα που να συσπειρώσει τα αντικρουόμενα συμφέροντα τόσων και τόσων καθαρμάτων;

Λίγο πριν τις εσωκομματικές εκλογές συνόψισε τη γεωπολιτική στρατηγική του ως εξής:

Ανταγωνιστικότητα στην εξωτερική πολιτική σημαίνει ότι αναζητούμε παντού συμμάχους και ερείσματα, όχι "προστάτες". Υπερασπιζόμαστε το εθνικό μας συμφέρον με ρεαλισμό, εξισορροπούμε τις πιέσεις εκείνων οι οποίοι προσπαθούν να μας εξαναγκάσουν σε μείζονες παραχωρήσεις, σεβόμαστε τις κόκκινες γραμμές μας, δεν ανεχόμαστε αναθεωρητικές συμπεριφορές εκ μέρους τρίτων, δεν στέλνουμε το μήνυμα ότι είμαστε ευεπίφοροι σε πιέσεις. Είμαστε χρήσιμοι στους φίλους μας, αξιόπιστοι στους συμμάχους μας και αποτρεπτικοί προς τους εχθρούς μας.⁷

Πίσω από τις διακριτικές διατυπώσεις κρύβεται η "διέξοδος από την κρίση" που έχει επιλέξει ο ελληνικός καπιταλισμός. Και αυτή δεν είναι άλλη από τη συμμετοχή, όπου και όπως είναι δυνατόν, στους διακρατικούς ανταγωνισμούς της Ανατολικής Μεσογείου. Στην επίσημη διάλεκτο του κράτους αυτό ονομάζεται "αποκλειστική οικονομική ζώνη" (ΑΟΖ) και αν μη τι άλλο θα έπρεπε να μας προδιαθέτει για νέους κύκλους ιμπεριαλιστικής βαρβαρότητας: όπου ακούγεται ΑΟΖ, ανθρώπινο κρέας μυρίζει. Η ολική επιστροφή του κυρίου Σαμαρά σηματοδοτεί την επιστροφή -μέσα στις νέες συνθήκες- της στρατηγικής που μπορεί να κινητοποιήσει, να ελέγξει και να συντονίσει τις "καταθρόνιες" δυνάμεις του ελληνικού κράτους: τους μπάτσους, τις μυστικές υπηρεσίες, τους "διατεταγμένους" δημοσιογράφους, τους καρβανάδες, τους παπάδες και βέβαια κάθε λογής φασίστες και παρακρατικούς. Όλοι αυτοί πρέπει να κινητοποιηθούν και να συντονιστούν -χωρίς να κάνει ο καθένας του κεφαλιού του- κάτω από μία δεδομένη στρατηγική. Η πύτα του παράνομου κεφαλαίου πρέπει να μοιραστεί λελογισμένα: δείτε πόσες και πόσες "συλλήψεις" μαφιόζων έγιναν τον τελευταίο ενάμιση χρόνο. Οι παρακρατικοί πρέπει να σπείρουν τον τρόμο στους δρόμους και τις πλατείες και οι μυστικές υπηρεσίες να αποικίσουν τους χωροχρόνους του μουσουλμανικού προλεταριάτου.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν και τα απομεινάρια της μεταπολίτευσης, καθώς και το ανεξέλεγκτο στοιχείο που εμφανίστηκε στα δεκεμβριανά του 2008. Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος της αριστεράς σε ένα άνευ μεσολαβήσεων αστυνομικό κράτος εκτός από το να μετατραπεί σε έναν ενεργό πατριωτικό πόλο του ελληνικού κεφαλαίου; Όσο και να ονειρεύεται η αριστερά τον παλιό μεσολαβητικό της ρόλο ή οτιδήποτε άλλο, η στρατηγική του ελληνικού καπιταλισμού δεν "χωράει" τίποτα άλλο. Και από αυτή τη σκοπιά η ίδια η ιδεολογία, η κυρίαρχη αφήγηση της μεταπολίτευσης στο φαντασιακό του νεοέλληνα, τίθεται στο στόχαστρο. Η νομιμοποιητική ιδεολογία ενός αστυνομικού κράτους δεν μπορεί παρά να βασίζεται στην κοινωνική συναίνεση πάνω στη βία που ασκεί: γι' αυτόν τον λόγο η βία ως ερμηνευτικό εργαλείο των ταξικών-κοινωνικών συγκρούσεων τίθεται ήδη στο προσκήνιο. Από εκεί κι έπειτα οι ανεξέλεγκτες κοινωνικές νεανικές αρνήσεις μιας ακόμη no future γενιάς, θα πρέπει είτε να απαγορευτούν είτε να καναλιζαριστούν στην αυτοκαταστροφή. Παρανομία, λοιπόν, για τη δεύτερη γενιά μεταναστών που δεν πρόκειται να της δοθεί η γαλάζια ταυτότητα: με πόσο ζήλο έσπευσαν να αποσύρουν το νόμο Ραγκούση για την ιθαγένεια, ο οποίος ούτως ή άλλως δεν νομιμοποιούσε σχεδόν κανένα. Και τελικά, αυτοκαταστροφή για όλους: ντόπιους και μετανάστες...

Είναι πολλά που πρέπει να αντιμετωπίσει ο γαλανό-

μαυρος ηγέτης και γι' αυτό η επικράτηση της φασιστικής στρατηγικής του κράτους, του οποίου αποτελεί την πολιτική βιτρίνα, θα ήταν τραγικό να θεωρείται δεδομένη. Αλλά η 18η Μπρυμαίρ του κυρίου Σαμαρά και των συμφερόντων που εκπροσωπεί μόνο σαν φάρσα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Σημειώσεις

1. Πολλά χρόνια μετά την αποφοίτηση του πρωταγωνιστή μας βέβαια, στις αρχές της δεκαετίας του '80, στο Κολέγιο θα εμφανιστεί μια φουρνιά εφήβων γνωστή ως "ελεύθεροι μαθητές" υπό το νεαρό τότε κάθαρμα Βορίδη που τους άρσε η χούντα και κυκλοφορούσαν με καθρόνια για να σπάσουν τα κεφάλια αναρχικών: είχαν προφανώς κάποιες αντιρρήσεις με τον ουμανιστικό διαφωτισμό. Αλλά αυτά είναι μία κατοπινή ιστορία και ο πρωταγωνιστής μας δεν ήταν πλέον έφηβος και είχε άλλες φιλοδοξίες. Χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν συμμερίζονταν τις απόψεις και τις πράξεις των "ελεύθερων μαθητών".
2. Κένταυροι - Rangers οι "χρυσαιγίτες" της ΟΝΝΕΔ, Μαρία Χαράνη, ksm.gr. Αποκορύφωμα της δράσης τέτοιου είδους παρακρατικών ομάδων της νουδου, ήταν η δολοφονία του καθηγητή Νίκου Τεμπονέρα κατά τις γενικευμένες μαθητικές καταλήψεις τον Ιανουάριο του 1991 από τον Καλαμπόκα, δημοτικό σύμβουλο Πάτρας και πρόεδρο της τοπικής ΟΝΝΕΔ. Οι οννεδίτες παρακρατικοί είχαν επιχειρήσει να σπάσουν τις καταλήψεις στην Πάτρα. Κάποια χρόνια αργότερα η νεολαία της Πολιτικής Άνοιξης του κυρίου Σαμαρά, οι Νέοι Ορίζοντες, θα αφήσει το στίγμα της με τους τραμπουκισμούς της, τις σχέσεις της με τους χρυσαιγίτες, καθώς και τις σβάστικες με τις οποίες υπέγραφε στη Φιλοσοφική Αθηνών.
3. Και όταν λέμε "φασίστες" μη νομίζετε ότι εννοούμε τίποτα καράφλες. Δείτε πώς τοποθετούνταν ο "έγκριτος" δημοσιογράφος Χ. Πασαλάρης στην εφημερίδα Απογευματινή, στις 8/11/1992: "Αντί να αποτολμήσουμε μια δυναμική συμμαχία με τον πρόθυμο Μιλόσεβιτς και να ξεμερδεύουμε αμφότεροι με τα Σκόπια καταπίνοντάς τα εξ ημισείας, κιόεψαμε σαν όρνιας και ξεχάσαμε ότι σ' αυτό τον πλανήτη και παθητικό κόσμο της αποσύνθεσης κερδίζουν αυτοί που πυροβολούν πρώτοι".
4. Ιός της Κυριακής, "Οι μαύρες σακούλες του 1992", Ελευθεροτυπία, 13/12/2009.
5. "Βουλευτές από διαφορετικούς χώρους έχουν συνενωθεί σε άτυπα αλλά ισχυρά λόμπι", Τα Νέα, 27/11/1997.
6. Η δημιουργία ενός παρακρατικού-πρακτορικού μηχανισμού που αβαντάριζε το κουρδικό αντάρτικο τη δεκαετία του '90 αναλύεται στο άρθρο "Η στρατηγική της ανατολικής μεσογείου", περιοδικό αντίφα, πόλεμος ενάντια στο φόβο, τ. 33. Το "Δίκτυο 21" φαίνεται να είχε άμεσες σχέσεις με αυτούς τους κύκλους. Ο τότε πρωθυπουργός, ο Σημίτης, είχε αποκαλέσει τους συμμετέχοντες σε αυτό τον μηχανισμό "μέρος του παράλληλου κράτους" που "θα αντιμετωπιστούν ως παρακράτος". Κάτι θα ήξερε παραπάνω...
7. "Η μόνη επιλογή για τη ΝΔ. Αντώνης Σαμαράς", Το Βήμα, 18/10/2009.

